

DZĪVOJAMĀ VIDE UN CILVĒKS

Industriālās mājokļu celtniecības prakse pie mums turpinās nu jau trīs gadu desmitus. Gan iedzīvotāju vidū, gan starp arhitektiem ir vērojama neapmierinātība ar jaunajiem rajoniem, kuru vide daudzos aspektos neatbilst mūsdienu cilvēka prasībām. Par to liecūnač gan sociologiski pātījumi, gan statistikas dati, gan sabiedriskās domas attieksme. Piemēram, pēc 1981. gada statistikas datiem PSRS dzīvojamais fonds pēc trijiem rādītājiem bija I. vieta Eiropā. Mūsu valsts dzīvojamās mājas bija visaugstākās (65% pilsētu dzīvojamā fonda atrodas piecstāvu un augstākos namos), mājām bija viskapitālākās konstrukcijas un vismazākie dzīvokļi Eiropā (I un 2 istabu dzīvokļi veidoja 75% no kopējā dzīvokļu skaita).[§] Tajā pašā laikā tādas gimenes, kas vēlas dzīvot augstu, mazā platiņā un vidē, kur praktiski neko nevar pārbūvēt, ir ļoti reta parādība.

Pirms 20 gadiem - 1968. gadā žurnāls "Māksla" rakstīja: "Nepieceišamība apmierināt aso vajadzību pēc dzīvokļiem, rūpniecības un sabiedriskajām ēkām izvirzīja savā laikā par stūrakmeniem 3 galvenos kritērijus - atrāk, vairāk, lētāk... Celtniecības apjoma kāpīnājumi spējais kvantitatīvais kāpinājums zināmā mērā pārsteidza nesagatavotu teorētisko domu.... Šablons un šamps masveida būvniecībā kļuvuši par mūsu pilsētu postu." Jurijs Vasiljevs minētajā rakstā prognozēja, ka arhitektūra vēl 10-15 gadus varētu noturēties iepemtajās pozīcijās, bet pēc tam nepieceišamība liktu radikāli pārkārtot gan būwindustriju, gan projektēšanas sistēmu, gan arhitekta, celtnieka un patēriņtāja savstarpējās attiecības. Kā redzam šodien, šī pārkārtošanās vēl joprojām ieilgst...

Viens no galvenajiem iemesliem, kas izraisa jaunās dzīvojamās

apbūves prestiža krišanos, ir tas, ka vides veidošanas sfēra ir strikti atdakīra no vides izmantošanas sfēras,. Iedzīvotāji ir praktiski ir atbīdīti no jebkuru lēmumu pieņemšanas, kas attiecas uz viņu dzīvojamo vidi. Visu nosaka vides veidošanas sistēmas dzīvokļu plānojumu un to sādali, gan stāvu skaitu, gan pagalma izmērus un kaimiņu skaitu. Tādēļ arī jauno rajonu dzīvojamās vides tāls vairāk atspogulo sistēmu, kas to radījusi, bet ne iedzīvotāju intereses.

vispirms

Dzīvojamās vides kvalitātes uzlabošana pārmeklēt ir jāsaista ar humānā faktora ievērošanu, vide jāuzlūko tieši no cilvēka vai gimenes viedokļa. Iespējams, ka šāds veidoklis šodien var likties pārāk ideālistisks, jo taču pastāv virkne ekonomēsku grūtību, eksistē celtniecības un projektēšanas normas, resursi ir ierobežoti u.t.t. Taču, ja mēs iedzīvotāju reālās intereses nepamām vērā, vai arī nemām vērā tās tikai retoriski, tad vispār nav jēgas kaut ko pārkārtot.

Šobrīd mēs būvējam tikai dažas- uz vienas rokas pirkstiem saskaitāmas dzīvojamo namu sērijas. Taču vidējo iedzīvotāju, kam faktiski adresētas šīs sērijas, veinkārši nav- katrai gimenei ir savas iezīmes, eksistē dažādas iedzīvotāju profesionālās un demogrāfiskās grupas, pastāv dažādas nacionālitātes un kultūras, eksistē apdzīvotās vietas pastāvīgie iedzīvotāji un migranti- visu šo grupu pārstāvjiem ir savas specifiskas prasības pret dzīves apstākļiem. No tā var secināt, ka dzīvojamai videi ir jābūt daudzveidīgai, jūtami daudzveidīgākai nekā šodien. Šo daudzveidību nevar sashiegt centralizēta, iepriekš ieplānotā veidā. Lai to realizētu, iedzīvotājiem ir jāpiedalās visos vides veidošanu etapos. Līdzdalības formas var būt loti dažādas- sākot no projektu apspriešanas un mājas novērtnes izvēles un beidzot ar līdzdalību celtniecībā un finansēšanā. Iedzīvotāju līdzdalība ir svarīga ne
z

tikai dzīvojamās vides veidošanas , bet arī ekspluatācijas laikā. Perspektīvē tai būtu jāpāraug par dzīves vietas kolektīvo pašpārvaldi. Šajā gadījumā visus jautājumus, kas saistīti ar kādu konkrētu dzīves vietu, risinātu paši iedzīvotāji. Tieši viņi ir viskompetentākie, lai atrisinātu savas problēmas.

Ņemot vērā iedzīvotāju vajadzības un vēlmes, izmaiņas nepieciešamas arī jauno dzīvojamo rajonu plānojumā un arhitektūrā. Pēc sociologisko pētījumu datiem, 60-70% gimeņu vēlas dzīvot 2-4 stāvā. Vispopulārākie ir 2 un 3 stāvs. Dažādos pētījumos ir konstatētas negatīvās sekas, kas piemīt dzīvošanai augšējos stāvos. Tai skaitā jāmin kontaktu samazināšanās arzumi zemi(bērni un pensionāri retāk uzturas pagalmā), mikroklimata pasliktināšanās, traucējumi bērnu attīstībā. Tādēļ projektējot jaunus mājokļus, kā augšējo mājas augstuma robežu vajadzētu pārņemt 4 stāvus. Protams , tādā lielpilsētā kā Rīga šo prasību realizēt nav vienkārši. Un tomēr- vai ir pārbaudītas visas alternatīvas pašreizējam daudzstāvu apbūves veidam?

Daudzstāvu namos dzīvo pārāk daudz cilvēku, lai nodibinātos labvēlīgas kaimiņu kolektīva attiecības. Pēc dažādu pētījumu datiem, optimālais kaimiņu kopienas lielums mūsu apstākļos ir 20-40 gimenes. Šādam gimeņu skaitam būtu jāparedz arī kopējas lietošanas ārtelpa. Savukārt tā no pārējās vides ir stingri jānorobežo. Norobežots pagalms garantē šai teritorijai nepieciešamo sociālo kontroli, nostiprina iedzīvotājos "savas" teritorijas izjūtu. Kā zināms, pret savu teritoriju ikviens izturas rūpīgāk un saudzīgāk, sava teritorija rāda priekšnoteikumus aktīvai darbībai.

Sobrīd mūsu jauno rajonu labiekārtojums ir pārāk pāeticīgs un formāls. Diemžēl vērojamas tendences vēl vairāk samazināt labiekārtojuma izmaksas. Lai gan tieši ārējai dzīvojamai vipei tiek adresāts visvairāk kritikasK Kopējā ārtelpā(pagalmā) ir

jānodrošina iespējas daudzveidīgām iedzīvotāju darbībām, individuālai atpūtai, kā arī sociālajiem kontaktiem. Turklat iedzīvotājiem vajadzētu dot iespēju pašiem iekārtot savas piemājas teritorijas, neizlēdzot arī koku, krūmu un puķu stādīšanu un kopšanu. Pagalmos jāatrod arī vietas tā saucamajiem uzvedības fokusiem, kur var sastikties un darboties visi iedzīvotāji. Vai jebkurš mazs apkalpes objekts, piemēram, kooperatīvā kafejnīca vai neliels klubs varētu kļūt par iedzīvotāju saziņas centru, kas apkalpotu nevis visus mikrorajona, bet gan vienas mājas iedzīvotājus.

30 gados Rīga ir ieguvusi daudzus jaunos rajonus. Kaut gan tie atšķiras pēc nosaukumiem un celšanas laikiem, pēc pielietoto tipveidei māju sekciju skaita un stāvu skaits, tomēr visiem kopēja iezīme ir humānas dzīvojamās vides deficitis. Vai nākamie Rīgas jaunie rajoni spēs to aizpildīt?

Hardijs Lediņš